

บทวิจัย

ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าว

ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

PREDICTIVE FACTORS OF PREVENTIVE BEHAVIORS TOWARD DUST AMONG RICE MILL
WORKERS IN LOWER NORTHEAST REGION OF THAILAND

บุญทริกา อินวันนา*

แอนน์ จิระพงษ์สุวรรณ** สุรินทร์ กลัมพากร***

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าว กลุ่มตัวอย่างเป็นคณงานโรงสีข้าว ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 146 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยประยุกต์ขึ้นตามกรอบแนวคิด PRECEDE-PROCEED ได้แก่ แบบวัดความรู้ในการป้องกันฝุ่น ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ โดยใช้สูตร KR – 20 ได้ 0.74 สำหรับแบบวัดการรับรู้ แบบวัดปัจจัยเอื้อ แบบวัดปัจจัยเสริม และแบบวัดพฤติกรรมการป้องกันฝุ่น ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องภายใน ของ Cronbach's Coefficient Alpha ได้ 0.82, 0.79, 0.93 และ 0.86 ตามลำดับ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า คณงานโรงสีข้าวส่วนมากมีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มากที่สุด ร้อยละ 43.8 สูบบุหรี่ ร้อยละ 30.1 มีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นระดับปานกลาง โดยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าว ($p\text{-value} < .05$) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากร ได้แก่ ระดับการศึกษา ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้ในการป้องกันอันตรายจากฝุ่น การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดอันตรายจากฝุ่น การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันการเกิดอันตรายจากฝุ่น การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่น และชนิดของเครื่องจักรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าว ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการทำงาน และการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ ปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และบุคลากรทางสาธารณสุข ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ และระดับการศึกษา สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าวได้ร้อยละ 38.9

ผู้รับผิดชอบหลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์แอนน์ จิระพงษ์สุวรรณ

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร) สาขาวิชาเอกการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

*** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง โดยการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ เช่น โรงสีข้าวจัดป้ายให้ความรู้ มีหนังสือ หรือแผ่นพับ โดยเน้นในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาน้อย เพื่อส่งเสริมให้คนงานโรงสีข้าวมีการทำงานอย่างปลอดภัย อันจะส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ: ฝุ่น/ พฤติกรรมการป้องกันอันตราย/ คนงานโรงสีข้าว

ABSTRACT

This cross - sectional study aimed to examine factors associated with preventive behaviors toward dust among rice mill workers. Through cluster random sampling, samples included 146 rice mill workers. Data were collected by interview using the questionnaires based on PRECEDE-PROCEED Framework including questionnaire for knowledge about dust prevention was calculated by kr-20, resulting in the value of 0.74. for questionnaire for perception, enabling factors, reinforcing factors, and dust preventive behaviors were analyzed for its internal consistency by Cronbach's Coefficient Alpha, resulting in the values of 0.82, 0.79, 0.93, and 0.86, respectively. Pearson's product moment correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis were used.

Results demonstrated that most of the samples aged between 31 – 40 years old, completed primary education (43.8 %), and 30.1% of the samples smoke. About half of the respondents had the moderate level preventive behaviors toward dust. It was also found that factors associated with preventive behaviors toward dust (p -value < .05) were; demographic factors (i.e., level of education), predisposing factors (i.e., knowledge about hazard from dust, perceived severity of dust exposure, perceived benefits of preventive behaviors toward dust, perceived barriers of preventive behaviors toward dust and type of machine), enabling factors (i.e., work environment and providing health information), reinforcing factors (i.e., social support from co-workers, employers and healthcare providers). Multiple regression analysis revealed that social support from employers, providing health information, and education level explained 38.9% of variance preventive behaviors toward dust.

The findings suggest that social support for preventive behaviors toward dust from employers should be enhanced. Health information should also be provided through boards, books, pamphlets, especially for those with less education to promote work safety resulting in quality of life among rice mill workers.

Keywords: Dust / Preventive behaviors / Rice mill workers

ความสำคัญของปัญหา

คนงานโรงสีข้าวเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ โดยมีหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแปรรูปข้าว โดยใช้เครื่องจักรกล ซึ่งในแต่ละขั้นตอน จะมีคนงานที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ และใช้คนงานในการควบคุมการทำงานของเครื่องจักร เริ่มตั้งแต่แบกกระสอบข้าวเปลือกจากบริเวณลานตากข้าวไปชั่งน้ำหนัก จนถึงควบคุมเครื่องจักร (รุ่งเรือง กาลศิริศิลป์, 2550) ทำให้คนงานต้องสัมผัสกับสิ่งคุกคามต่อภาวะสุขภาพหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะฝุ่นที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปข้าว และพบได้ทั่วบริเวณโรงสีข้าว เมื่อคนงานได้รับฝุ่น จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยขึ้นอยู่กับขนาดของฝุ่น และระยะเวลาที่สัมผัสกับฝุ่น (Witshci & Last, 1996) หลังจากนั้นจะทำให้มีอาการระคายเคืองมีการอักเสบในระบบทางเดินหายใจส่วนบน ทั้งแบบเฉียบพลัน และแบบเรื้อรัง (Newman, 2001) อีกทั้ง ฝุ่นที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเล็กกว่า 10 ไมครอน จะส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจส่วนล่าง ก่อให้เกิดอาการหลอดลมอักเสบภูมิแพ้ ปอดอักเสบ ตลอดจนสามารถทำให้เกิดการเสื่อมสภาพของปอดได้ (Sullivan & Weiss, 2001; Wan, 1999) นอกจากนี้ยังพบว่า มีอาการที่บ่งชี้ถึงอาการของโรคภูมิแพ้จากโรงสีข้าว (Rice miller's syndrome) โดยพบการระคายเคืองแบบเฉียบพลันในระบบทางเดินหายใจได้แก่ เยื่อจมูกอักเสบ 48.4% หอบหืด 4.9% หายใจลำบาก 4.9% เป็นต้น (Lim, Domala, Joginder, Lee, Lim, & Baker, 1984)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในโรงสีข้าว และผลกระทบต่อสุขภาพพบว่า มีการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออาการเสื่อมสภาพปอดของคนงานโรงสีข้าว (กัลยา หาญพิชาญชัย, 2549) การศึกษาผลกระทบของฝุ่นละอองในโรงสีข้าวต่อระบบทางเดินหายใจของมนุษย์

(Kiattisak & Thanatchai, 2011) และมีการประเมินผลกระทบจากการประกอบกิจการโรงสีข้าว พบว่า คนงานได้รับผลกระทบเรื่องปัญหาในระบบทางเดินหายใจมากที่สุด คือ เป็นโรคภูมิแพ้ ร้อยละ 15.1 ในการตรวจสมรรถภาพปอดของคนงานโรงสีข้าว พบว่า มีสมรรถภาพการทำงานของปอดต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 17.9 และจากการฉายรังสีของปอด พบว่า มีค่าผิดปกติ ร้อยละ 17.03 ส่วนอาการในระบบผิวหนังพบว่า มีอาการคันตามผิวหนัง ร้อยละ 24.67 และมีผื่นแดงตามผิวหนัง ร้อยละ 22.67 (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2553) จากลักษณะงานดังกล่าว ทำให้คนงานในโรงสีข้าว เป็นผู้ที่มีโอกาสเสี่ยงสูงในการได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพจากการทำงาน อีกทั้งยังไม่มีมาตรการในการป้องกันหรือลดผลกระทบต่อสุขภาพในคนงานกลุ่มนี้โดยตรง ทำให้ขาดการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายทางสุขภาพจากการทำงาน (สมาคมวิถีสานเลือกเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน, 2553) จากสภาพปัญหา และข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการป้องกันฝุ่นของคนงานในโรงสีข้าว โดยใช้กรอบแนวคิด PRECEDE - PROCEED (Green & Kreuter, 2005) ในขั้นที่ 3 การประเมินทางการศึกษาและระบบนิเวศ (Educational and ecological assessment) มาวิเคราะห์หาสาเหตุ หรือปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม ซึ่งผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนงานโรงสีข้าว เพื่อให้คนงานโรงสีข้าวมีความปลอดภัยในการทำงาน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคนงานโรงสีข้าว

2. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากร ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมของคณานโรสซี่

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากร ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณานโรสซี่

4. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำนายของปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากรปัจจัยนำปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณานโรสซี่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้ PRECEDE-PROCEDE Framework (Green & Kreuter, 2005) โดยนำขั้นตอนการประเมินทางการศึกษา และระบบนิเวศ (Educational and Ecological Assessment) มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพ นั่นคือ ปัจจัยด้านข้อมูลคุณลักษณะประชากร ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ปัจจัยนำ เป็นปัจจัยที่เป็นพื้นฐาน และเป็นแรงจูงใจให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรม ได้แก่ ความรู้ในการป้องกันฝุ่น การรับรู้โอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคจากฝุ่น การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคจากฝุ่น การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันการเกิดโรคจากฝุ่น การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันฝุ่นระยะเวลาการทำงาน ชนิดของเครื่องจักร ปัจจัยเอื้อ เป็นปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้บุคคลปฏิบัติพฤติกรรมง่ายขึ้น ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการทำงาน ประกอบด้วย การจัดอุปกรณ์ป้องกันฝุ่นให้ และการจัดสถานที่ การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทาง

สุขภาพ ระเบียบในการทำงานของโรงสี และปัจจัยเสริม คือ รางวัล หรือข้อมูลป้อนกลับที่บุคคลได้รับจากบุคคลอื่นหลังจากที่ได้ปฏิบัติพฤติกรรมหนึ่งๆ แล้ว ซึ่งจะช่วยสนับสนุน หรือขัดขวางการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นๆต่อไป ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และบุคลากรทางสาธารณสุข กับพฤติกรรมการป้องกันฝุ่นของคณานโรสซี่ ได้แก่ การปฏิบัติด้านสุขภาพ การปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย การปฏิบัติเพื่อการป้องกัน การปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสิ่งแวดล้อม การสูบบุหรี่ การออกกำลังกาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสำรวจภาคตัดขวาง เก็บข้อมูลในเดือนพฤศจิกายน 2556 – ธันวาคม 2556 ประชากร คือ คณานโรสซี่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีคุณสมบัติ คือ สัญชาติไทย มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ปฏิบัติงานในโรงสีขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ไม่น้อยกว่า 3 เดือน และยินดีและให้ความร่วมมือในการวิจัย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Cohen (Cohen, 1988) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 146 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยมีขั้นตอน คือ นำพื้นที่เขตการปกครองที่จะทำการสุ่มทั้งหมด 2 เขต โดยแบ่งเป็น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และตอนล่าง สุ่มเลือกพื้นที่ขึ้นมา 1 เขต ได้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สุ่มเลือก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดที่ 1 ได้ 69 คน จังหวัดที่ 2 ได้ 49 คน และจังหวัดที่ 3 ได้ 28 คน จัดหมวดโรงสีข้าว โดยนำรายชื่อโรงสีใน 3 จังหวัดดังกล่าวที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ของแต่ละจังหวัด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ โรงสีข้าวขนาดกลาง (มีกำลังสี 18 - 30 เกวียนต่อวัน) โรงสีข้าวขนาดใหญ่ คือ (มีกำลังสีมากกว่า 30 เกวียนต่อวัน)

หลังจากนั้น สุ่มกลุ่มตัวอย่างของคณงานโรงสีข้าว โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีจับสลากรายชื่อของโรงสีข้าวของแต่ละจังหวัด แบบไม่มีการใส่คืน (sampling without replacement) จากนั้น กำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนที่คำนวณได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ สัมภาษณ์ ประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบ สัมภาษณ์ ด้าน ข้อมูล คุณลักษณะประชากร ประกอบด้วยข้อคำถาม เกี่ยวกับ อายุ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับ การศึกษา รายได้ การสูบบุหรี่ การออกกำลังกาย เป็นข้อคำถามแบบให้เติมคำตอบ และแบบมี ตัวเลือกให้ตอบ จำนวน 14 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบวัดปัจจัยนำ

2.1) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันฝุ่น ประกอบด้วยข้อคำถามแบบถูกผิด มีเนื้อหา ครอบคลุมความหมาย สาเหตุของการเกิดโรค อันตราย และการป้องกันโรคจากฝุ่นที่พบในโรงสี ข้าว จำนวน 10 ข้อ

2.2) แบบวัดการรับรู้ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ ความรู้สึก และความคิดเห็น ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตาม แนวคิดทฤษฎี PRECEDE-PROCEED Framework แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) การรับรู้โอกาสเสี่ยง ในการเกิดโรคจากฝุ่น ประกอบด้วยข้อคำถาม เกี่ยวกับโอกาสของการเกิดโรคจากสภาพแวดล้อม ทั่วไปของโรงสี และโอกาสของการเกิดโรคจากจาก การปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพ จำนวน 8 ข้อ 2) การ รับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคจากฝุ่น ประกอบ ด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการบาดเจ็บ พิการ ทาง ร่างกาย จิตใจ รวมถึงผลจากการใช้ระยะเวลาในการ รักษา และค่าใช้จ่าย จำนวน 8 ข้อ 3) การรับรู้ ประโยชน์ของการป้องกันการเกิดโรคจากฝุ่น

ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการแต่งกายที่ ถูกต้องและเหมาะสม การทำความสะอาดร่างกาย การทำความสะอาดสถานที่ปฏิบัติงาน การ หมุนเวียนบริเวณที่ปฏิบัติงาน การแยกบริเวณพัก และบริเวณที่ทำงานให้เป็นสัดส่วน จำนวน 8 ข้อ 4) การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกัน ฝุ่น ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ ความไม่สะดวก ในการทำงานเมื่อสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันฝุ่น ความ ยุ่งยากเสียเวลาเมื่อสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันฝุ่น และ การเสียค่าใช้จ่าย จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบวัดปัจจัยเอื้อ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมในการทำงาน ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดสถานที่ การจัดอุปกรณ์ ป้องกันฝุ่น รวมถึงการจัดสรรเวลาทำงานและเวลา พักของโรงสีข้าว จำนวน 7 ข้อ 2) การจัดให้มีข้อมูล ข่าวสารทางสุขภาพ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ โรงสีข้าวจัดให้คณงานได้รับความรู้ และข่าวสารทาง สุขภาพที่เกี่ยวกับฝุ่นในโรงสีข้าว จากการอ่าน การ ฟัง การบอกเล่าของบุคคล จำนวน 6 ข้อ 3) ระเบียบ ในการทำงานของโรงสี ประกอบด้วยข้อคำถาม เกี่ยวกับระเบียบว่าด้วยข้อบังคับในการทำงานที่ คณงานโรงสีข้าวต้องปฏิบัติตาม ได้แก่ สัญญาการ จำงาน หน้าที่ในการทำงาน เวลาทำงาน เวลาพัก วันหยุด ค่าจ้าง และสวัสดิการในการทำงานในโรงสี ข้าว รวมถึงสถานที่ในการทำงาน สถานที่พัก อาหาร และน้ำดื่ม จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบวัดปัจจัยเสริม เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับการได้รับการส่งเสริม ให้คำแนะนำ และการ กระตุ้นเตือนในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันฝุ่นเข้าสู่ ร่างกายจากเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และบุคลากรทาง สาธารณสุข จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 5 แบบวัดพฤติกรรมการป้องกัน อันตรายจากฝุ่นเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ของคณงานโรงสีข้าวเพื่อการป้องกันอันตรายจากฝุ่น

ในโรงสีข้าว ได้แก่ การปฏิบัติด้านสุขภาพ การปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยการปฏิบัติเพื่อการป้องกัน และการปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสิ่งแวดล้อม จำนวน 15 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอาชีวอนามัย จำนวน 1 ท่าน ด้านการพยาบาล สาธารณสุข 2 ท่าน และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มคนงานในโรงสีข้าว ที่มีความคล้ายคลึงกับตัวอย่างที่กำหนด แต่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 30 คน และตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) สำหรับแบบวัดความรู้ในการป้องกันฝุ่น ค่าความโดยใช้สูตร KR - 20 ได้เท่ากับ 0.74 สำหรับแบบวัดการรับรู้ แบบวัดปัจจัยเอื้อ แบบวัดปัจจัยเสริม และแบบวัดพฤติกรรมการป้องกันฝุ่น ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้องภายในของครอนบาคอัลฟา (Cronbach 's Coefficient Alpha) ได้เท่ากับ 0.82, 0.79, 0.93 และ 0.86 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (No. MUPH 2013 - 131) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับเจ้าของโรงสีข้าว หรือผู้จัดการโรงสีที่เป็นพื้นที่วิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้รับอนุญาต ผู้วิจัยจึงนัดวัน เวลา ในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการทำวิจัย พร้อมทั้งตรวจสอบคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างลงลายมือชื่อในหนังสือแสดงเจตนายินยอมให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคลในที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะ

คนอื่นไม่สามารถเข้าถึงได้ มีการสร้างสัมพันธภาพ พร้อมทั้งแจ้งว่าจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ การนำเสนอผลการศึกษาก็จะเป็นลักษณะภาพรวม หากกลุ่มตัวอย่างมีข้อสงสัย สามารถสอบถามจากผู้วิจัยได้โดยตรง ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วน อีกทั้ง ได้สังเกตพฤติกรรมของคนงานโรงสีข้าวว่าได้ปฏิบัติตามพฤติกรรมดังกล่าวด้วยหรือไม่ หลังจากนั้น นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลการวิจัยถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพรรณนาเพื่อการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันฝุ่น และใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อหาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันฝุ่น โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัย

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 146 ฉบับ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ได้รับข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ในแบบสัมภาษณ์จำนวนทั้งสิ้น 146 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า คนงานโรงสีข้าวมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย ร้อยละ 54.1 มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มากที่สุด ร้อยละ 38.9 มีสถานภาพสมรสคู่เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 74 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 43.8 มีรายได้จากการประกอบอาชีพ 15,001 - 20,000 บาท/ เดือนมากที่สุด โดยคนงานส่วนใหญ่ มีรายได้ที่เพียงพอแต่ไม่มีเหลือเก็บ ร้อยละ 65.1 จากข้อมูลการสุบบุหรี่ พบว่า คนงานส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ 61.0

รองลงมา คือ กำลังสูบบุหรี่ ร้อยละ 30.1 ในจำนวนนี้สูบบุหรือน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี ร้อยละ 40.9 รองลงมา คือ สูบบุหรี่ 11 - 20 ปี ร้อยละ 38.6 โดยสูบบุหรี่ 6 - 10 มวนต่อวันมากที่สุด ร้อยละ 56.8 และมีคนงานที่เคยสูบบุหรี่ แต่เลิกแล้ว ร้อยละ 8.9 ซึ่งพบว่า คนงานที่เลิกสูบบุหรี่มาแล้ว น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี มีจำนวนมากที่สุด

คนงานโรงสีข้าวเกือบครึ่งหนึ่งมีพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 49.3) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีเพียงการปฏิบัติเพื่อป้องกันการ อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 56.8) นอกนั้นอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การปฏิบัติด้านสุขภาพ (ร้อยละ 71.2) การปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย (ร้อยละ 48.6) การปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 76) การสูบบุหรี่ (ร้อยละ 73.3) และการออกกำลังกาย (ร้อยละ 54.8)

เมื่อทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากร ได้แก่ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นของคนงานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.216$ และ $p\text{-value} = .009$) ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้ในการป้องกันฝุ่น ($r = 0.347$, $p\text{-value} < .001$) การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคจากฝุ่น ($r = 0.228$, $p\text{-value} = .006$) การรับรู้

ประโยชน์ของการป้องกันการเกิดโรคจากฝุ่น ($r = 0.164$, $p\text{-value} = .048$) การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันการฝุ่น ($r = 0.174$, $p\text{-value} = .006$) และชนิดของเครื่องจักร ($p\text{-value} < .001$) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นของคนงานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยเอื้อพบว่า สภาพแวดล้อมในการทำงาน และการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นของคนงานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.187$, $p\text{-value} = 0.024$, และ $r = 0.476$, $p\text{-value} < .001$ ตามลำดับ) ปัจจัยเสริม พบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และบุคลากรทางสาธารณสุข มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นของคนงานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.530$, $p\text{-value} < .001$ และ $r = 0.532$, $p\text{-value} < .001$ และ $r = 0.229$, $p\text{-value} = .005$ ตามลำดับ)

เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ และระดับการศึกษา มีความสามารถในการทำนายพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นของคนงานโรงสีข้าวได้ ร้อยละ 38.9

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอนของพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นของคนงานโรงสีข้าว

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	p - value	R Square	R ² Change
การสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง	0.349	0.063	0.400	5.546	0.000	0.283	0.283
การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ	0.760	0.186	0.296	4.096	0.000	0.362	0.079
ระดับการศึกษา	0.831	0.333	0.165	2.498	0.014	0.389	0.027
ค่าคงที่ = 5.698 R ² = 0.389	F = 30.091		p-value < .001				

การอภิปรายผล

คนงานโรงสีข้าวประมาณครึ่งหนึ่ง มีพฤติกรรมการป้องกันฝุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 49.3) รองลงมา อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 37.7) โดยพบว่า คนงานส่วนใหญ่มีพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การปฏิบัติด้านสุขภาพ การปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย การปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด การสูบบุหรี่ และการออกกำลังกาย มีเพียงการปฏิบัติเพื่อป้องกัน ที่พบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาของ บุญชู ชาวเชียงขวาง และคณะ (2543) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของคนงานก่อสร้าง และพบว่า พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยจากผลจากการศึกษา พบว่า คนงานโรงสีข้าวมีพฤติกรรมการป้องกันฝุ่นที่ปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่ การปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ได้แก่ การหมั่นเวียน เพื่อปฏิบัติงานภายในบริเวณต่างๆ ของโรงสีข้าว และการทำความสะอาดบริเวณโรงสีหลังเลิกงาน เนื่องจาก เป็นส่วนหนึ่งของงานที่ต้องปฏิบัติในแต่ละวัน อีกทั้งยังมีผู้จัดการเป็นผู้ดูแลในเรื่องการจัดบริเวณที่ทำงาน ส่วนการปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย มีคนงานปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ การใช้ผ้าปิดปาก - ปิดจมูก ที่ได้มาตรฐาน ได้แก่ หน้ากากที่ป้องกันฝุ่นละออง และกลั่นตลอดเวลาที่ปฏิบัติงาน สวมเสื้อแขนยาว กางเกงขายาว สวมที่คลุมผมในขณะที่ปฏิบัติงานในโรงสีข้าว โดยหน้ากากป้องกันฝุ่นนั้นทางโรงสีมีแจกให้ แต่คนงานยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ ส่วนการแต่งกายนั้น ส่วนใหญ่ คนงานมักจะสวมเสื้อแขนยาว กางเกงขายาว เป็นส่วนมาก

ปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากร ผลการศึกษาพบว่า มีเพียงระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันฝุ่นของคนงานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = .009$) อาจเป็นเพราะว่า โดยทั่วไปบุคคลที่มีการศึกษาสูง น่าจะมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องทางสุขภาพอนามัยดีกว่าบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ การศึกษาที่ดี จะช่วยให้บุคคลตระหนักถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่า จึงทำให้เกิดความเข้าใจและแรงจูงใจให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ (แสงสุรีย์ สำอางค์กุล, 2539) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษา พบว่า อายุ เพศ สถานภาพสมรส และรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันฝุ่นของคนงานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = .790, .388, .884$ และ $.703$ ตามลำดับ) อาจเนื่องจาก คนงานโรงสีข้าว มีช่วงอายุไม่แตกต่างกันมาก โดยอยู่ระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 38.9 อีกทั้ง ลักษณะงานในโรงสีข้าว ทั้งเพศชาย และหญิง ต้องปฏิบัติงานคล้ายคลึงกัน จึงทำให้พฤติกรรมการป้องกันฝุ่นไม่แตกต่างกัน ส่วนสถานภาพสมรส เนื่องจากความเป็นอยู่ปัจจุบัน ทุกคนต้องช่วยเหลือตัวเอง ไม่มีเวลาดูแลคนอื่น จึงมีส่วนให้มีพฤติกรรมป้องกันฝุ่นไม่แตกต่างกัน และในด้านรายได้ อาจเนื่องจาก โรงสีมีมาตรการให้ใช้อุปกรณ์ป้องกันฝุ่นอยู่แล้ว แต่เมื่อพิจารณาถึงความเพียงพอของรายได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เพียงพอ และกลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมป้องกันฝุ่นแตกต่างกัน ($p\text{-value} = .028$) ทั้งนี้เนื่องจาก คนงานที่มีรายได้เพียงพอ จะมีรายได้เหลือพอ ที่จะหาอุปกรณ์ป้องกันฝุ่นที่ได้มาตรฐานเพิ่มขึ้น ทำให้มีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลเพียงพอ ถึงแม้ว่าที่โรงสีอาจจัดหาอุปกรณ์ป้องกันฝุ่นไว้ไม่เพียงพอ

ปัจจัยนำ ผลการศึกษา พบว่าความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมกำบังกันฝุ่น ($p\text{-value} < .001$) การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคจากฝุ่น ($p\text{-value} = .006$) การรับรู้ประโยชน์ของการกำบังกันการเกิดโรคจากฝุ่น ($p\text{-value} = .048$) การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรมกำบังกันฝุ่น ($p\text{-value} = .036$) และชนิดของเครื่องจักร ($p\text{-value} < .001$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมกำบังกันฝุ่นของคณานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจาก ความรู้นั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม (Green & Kreuter, 2005) สอดคล้อง กับการศึกษาของมณีวรรณ ศรีสวัสดิ์ (2547) ที่พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกำบังกันอุบัติเหตุจากการทำงานของช่างพิมพ์ โรงพิมพ์สิ่งพิมพ์ประเภทกระดาษ พื้นที่เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร อีกทั้งคณานโรงสีข้าวมีการรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคจากฝุ่นต่อสุขภาพ ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล รวมทั้งการสูญเสียรายได้ มีการทราบถึงประโยชน์ในการกำบังกันฝุ่นเข้าสู่ร่างกาย รวมถึงรับรู้ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรมกำบังกันฝุ่นว่า สิ่งใดที่จะเป็นอุปสรรคไม่ให้เกิดพฤติกรรมกำบังกันฝุ่น ความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดของโรเซนสต็อก (Rosenstock, 1974) สำหรับชนิดของเครื่องจักร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในโรงสีข้าวที่ใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างเดียว มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกำบังกันฝุ่นสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในโรงสีข้าวที่ใช้พลังงานความร้อนและไฟฟ้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงสีข้าวที่ใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างเดียว มักจะสร้างชั้นที่หลัง อาจทำให้มีมาตรการการกำบังกันฝุ่นที่เป็นระบบมากกว่าโรงสีแบบเก่า ทำให้คณานโรงสีข้าวมีคะแนนพฤติกรรมกำบังกันฝุ่นสูงกว่าในส่วนการรับรู้โอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคจากฝุ่น ($p\text{-value} = .676$) และ

ระยะเวลาการทำงาน ($p\text{-value} = .640$) ไม่พบความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังกันฝุ่นของคณานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือไม่ว่าคณานจะรับรู้ว่ามีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคหรือไม่รับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ไม่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมกำบังกันฝุ่น รวมถึงลักษณะงานของโรงสีข้าวเป็นงานที่คณานส่วนใหญ่ต้องทำต่อเนื่องจนกว่าจะถึงเวลาพัก ทำให้มีการใช้อุปกรณ์กำบังกันฝุ่นต่อเนื่อง และทำงานในบริเวณเดิมตลอด อีกทั้งโรงสีส่วนใหญ่ ยังจัดที่พักให้เป็นสัดส่วนเฉพาะจึงไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าวกับพฤติกรรมกำบังกันฝุ่น

ปัจจัยเอื้อ ผลการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมในการทำงาน ($p\text{-value} = .024$) และการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ ($p\text{-value} < .001$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมกำบังกันฝุ่นของคณานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจาก สิ่งที่อยู่รอบตัวคณานในขณะที่ปฏิบัติงานมีผลต่อคณานทั้งพฤติกรรม และความรู้สึก (James & Jones, 1974) โดยคณานได้รับอุปกรณ์กำบังกันฝุ่น การจัดสถานที่ที่แยกเป็นสัดส่วนขณะปฏิบัติงาน และโรงสีมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารมากขึ้น ทำให้บุคคลเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น (จารุณี บุญนิพันธ์, 2539) ส่งผลให้มีพฤติกรรมกำบังกันฝุ่น สอดคล้อง กับการศึกษาของวิราภรณ์ ทองยัง (2552) พบว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพเป็นปัจจัยเอื้อที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังกันโรคและการบาดเจ็บจากการทำงานของพนักงานเก็บขยะ ส่วนระเบียบในการทำงานของโรงสีไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังกันฝุ่นของคณานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = .160$) อธิบายได้ว่า จากระเบียบว่าด้วยข้อบังคับในการทำงานที่ถูกจ้างต้องปฏิบัติตามในการทำงาน (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2553) โดยการจัดระบบงานมีส่วนใน

การวางแผน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ตลอดจนการควบคุมบังคับใช้ในการดำเนินงาน เพื่อป้องกันการบาดเจ็บจากการทำงาน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยให้เกิดพฤติกรรมป้องกันการบาดเจ็บจากการทำงานได้มากขึ้น (Green & Kreuter, 1999) แต่ไม่ว่าโรงสีจะมีระเบียบในการทำงานที่เหมือนกัน หรือแตกต่างกัน ก็ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการฝุ่น

ปัจจัยเสริม การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และบุคลากรทางสาธารณสุข มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นของพนักงานโรงสีข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.530$, $p\text{-value} < .001$ และ $r = 0.532$, $p\text{-value} < .001$ และ $r = 0.229$, $p\text{-value} = .005$ ตามลำดับ) สอดคล้องตามแนวคิดของ Green & Kreuter (2005) ที่ระบุว่าปัจจัยเสริม คือ สิ่งที่คุณคนได้รับจากบุคคลอื่น ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า เจ้าหน้าที่สุขภาพ เป็นต้น มีผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ นั่นคือพนักงานมีพฤติกรรมป้องกันการฝุ่นจากการได้รับการเสริมแรง ได้แก่ การส่งเสริม ให้คำแนะนำ และการกระตุ้นเตือนในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันฝุ่นเข้าสู่ร่างกาย สอดคล้องกับการศึกษาของมณีวรรณ ศรีสวัสดิ์ (2547) ที่พบว่า การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม การได้รับคำแนะนำจากบุคคลในครอบครัว หรือเพื่อนร่วมงาน การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้านการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันการอุบัติเหตุจากการทำงานของช่างพิมพ์ โรงพิมพ์สิ่งพิมพ์ประเภทกระดาษ พื้นที่เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่นของพนักงานโรงสีข้าว ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ และระดับการศึกษา โดยตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัว สามารถร่วมกัน

ทำนายพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่นของพนักงานโรงสีข้าว ได้ร้อยละ 38.9 ($R^2 = 0.389$ และ $p\text{-value} < .001$) โดยพบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่นได้ดีที่สุด คือ การสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง สอดคล้องตามแนวคิดของ Green & Kreuter, (2005) ที่ระบุว่าปัจจัยเสริม คือ สิ่งที่คุณคนได้รับจากบุคคลอื่น ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า เจ้าหน้าที่สุขภาพ เป็นต้น โดยสิ่งที่ได้รับอาจเป็นรางวัลที่เป็นสิ่งของชมเชย การยอมรับหรือการลงโทษ ล้วนมีผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ

ส่วนการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพนั้น ข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของบุคคล บุคคลจะมีการเลือกรับรู้ข้อมูลเป็นบางส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อตน และแรงผลักดันที่ทำให้บุคคลมีการรับรู้นั้นๆ เกิดจากองค์ประกอบทางด้านจิตใจ (จารุณี บุญนิพันธ์, 2539) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่พบว่า พนักงานโรงสีข้าวมีพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่นด้านการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพอยู่ในระดับสูงมากที่สุด ร้อยละ 60.9 เนื่องจากมีการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการป้องกันอันตรายจากฝุ่น

ด้านระดับการศึกษาที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน เนื่องจากการศึกษาทำให้คนมีสติปัญญา ทำความเข้าใจกับข้อมูลต่างๆ ได้ดี ดังนั้น บุคคลที่มีการศึกษาสูงน่าจะมีความรู้ และการปฏิบัติพฤติกรรมทางด้านสุขภาพที่ถูกต้องมากกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2536) สอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่พบว่า พนักงานโรงสีข้าวที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่นอยู่ในระดับสูง

ผลการศึกษานี้สนับสนุนตามแนวคิดของ PRECEDE PROCEED Model (Green & Kreuter,

2005) ที่ระบุว่าพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ของบุคคล เป็นผลมาจากอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้ง 3 ได้แก่ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ส่วนปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากร ไม่สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมป้องกันฝุ่นได้ อาจเป็นเพราะในการศึกษาครั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากรกับพฤติกรรมป้องกันฝุ่นมีความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ ($r=0.216$) จึงยังไม่มีอิทธิพลเพียงพอในการอธิบายการปฏิบัติตนของคณาจารย์ชาวในการศึกษาครั้งนี้ได้ เนื่องจาก ปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากรเป็นปัจจัยพื้นฐานที่บ่งชี้ว่าคณาจารย์ชาวแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน

การส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่น ถ้าคณาจารย์ชาว มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น จะทำให้มีพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่นที่ดีขึ้น สิ่งสำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ โดยโรงพยาบาลจัดให้คณาจารย์ได้รับความรู้และข่าวสารทางสุขภาพที่เกี่ยวกับฝุ่นในโรงสีข้าว เช่น ป้ายให้ความรู้ หนังสือ หรือแผ่นพับ หรือเสียงตามสาย เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากฝุ่น หรืออาจสนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างเจ้าของโรงสี กับสถานบริการทางสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องเพื่อดูแล และให้คำปรึกษาเรื่องการป้องกันอันตรายจากฝุ่นกับคณาจารย์ชาว นอกจากนี้ จะต้องส่งเสริมให้มีการสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง เช่น การส่งเสริม ให้คำแนะนำ และการกระตุ้นเตือน เพื่อให้คณาจารย์มีการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันอันตรายจากฝุ่นเข้าสู่ร่างกายตนเอง ได้แก่ การแต่งกายที่เหมาะสม การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายในการทำงาน อนามัยส่วนบุคคล และการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น ซึ่งจะทำให้คณาจารย์ชาวมีความระมัดระวังในการดูแลตนเอง และมีพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากฝุ่นมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า คณาจารย์ชาวมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สาธารณสุขอำเภอ หรือสาธารณสุขจังหวัด จึงควรมีการกำหนดแนวทาง หรือจัดบริการทางด้านการอาชีวอนามัยในการป้องกันอันตรายจากฝุ่น ในกลุ่มคณาจารย์ชาวโรงสีข้าว โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากฝุ่นในโรงสีข้าว สร้างการรับรู้ให้คณาจารย์ชาวตระหนักถึงการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันอันตรายจากฝุ่นในโรงสีข้าว สนับสนุนการมีส่วนร่วมจากเพื่อนร่วมงาน นายจ้าง และบุคลากรทางสาธารณสุข และสนับสนุนให้สถานประกอบการมีการจัดสภาพแวดล้อมการทำงาน เช่น จัดให้โรงสีมีอากาศถ่ายเทสะดวก มีห้องน้ำที่ถูกลักษณะ ได้แก่ มีอ่างล้างมือ มีแสงแดดส่องถึง ระบายอากาศได้ดี มีน้ำที่สะอาดเพื่อชำระสิ่งสกปรก สำหรับชำระล้างร่างกายก่อนกลับบ้าน จัดให้มีป้ายให้ความรู้ หนังสือ หรือแผ่นพับ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากฝุ่นในโรงสีข้าว รวมถึงการให้คำปรึกษาทางด้านสุขภาพจากการทำงานโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

2. ควรมีการเสริมแรงจากนายจ้าง เพื่อรับทราบปัญหา ให้คำแนะนำ หรือคำปรึกษาของคณาจารย์ชาว อาจจะมีการประสานงานกับบุคลากรทางสาธารณสุข จัดให้มีการอบรมการป้องกันฝุ่น เพื่อที่จะดูแลคณาจารย์ชาวในสถานประกอบการของตน เนื่องจากการสนับสนุนทางสังคมจากนายจ้าง โดยให้คำแนะนำให้สวมอุปกรณ์การป้องกันฝุ่นอย่างถูกวิธี มีการเตือนให้ตรวจสุขภาพประจำปี หรือชมเชย เมื่อคณาจารย์ชาวใช้ผ้าปิดปาก – ปิดจมูก ชนิดที่กรองฝุ่นขนาด 4 – 6 ไมครอนได้ สวมที่คลุมผม สวมเสื้อแขนยาว กางเกงขายาว ขณะปฏิบัติงานในโรงสี

ข่าว เนื่องจาก เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าวได้

3. ควรสนับสนุนให้เจ้าของสถานประกอบการ มีการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพ ได้แก่ โรงสีข้าวจัดป้ายให้ความรู้ มีหนังสือ หรือแผ่นพับ การจัดให้มีเสียงตามสาย โดยมีเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับฝุ่น ได้แก่ ความหมาย สาเหตุของการเกิดโรคจากฝุ่นอันตราย และการป้องกันโรคจากฝุ่นที่พบในโรงสีข้าว จัดให้มีการให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรู้ทางด้านสุขภาพจากการทำงานโดยบุคลากรทางสาธารณสุข

4. ระดับการศึกษา เป็นตัวทำนายพฤติกรรม การป้องกันอันตรายจากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าว โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา ควรมีการสนับสนุนให้คณงานโรงสีข้าวได้มีโอกาสเข้ารับการ ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จัดการศึกษาออกโรงเรียน โดยเน้นในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาน้อย

5. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สาธารณสุขอำเภอ หรือสาธารณสุขจังหวัด ควรมีการ รมรงค์ให้คณงานโรงสีข้าว มีการปฏิบัติพฤติกรรม ป้องกันอันตรายจากฝุ่น เช่น ใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล การตรวจสุขภาพประจำปี เพื่อ ป้องกันอันตรายจากฝุ่นในโรงสีข้าว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา หลายๆ วิธีร่วมกัน เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์เชิง ลึก การทำสนทนากลุ่ม เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับความเป็นจริง และเพื่อให้เห็นความเป็นจริงขณะ ที่ปฏิบัติงาน

2. จากผลการวิจัยที่ได้ ทำให้ทราบปัจจัย หรือสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรม การป้องกันอันตราย จากฝุ่นของคณงานโรงสีข้าวได้ ดังนั้น ควรมีการ

พัฒนา และจัดโปรแกรมในการป้องกันฝุ่นต่อไป เพื่อให้คณงานโรงสีข้าวได้มีพฤติกรรม การปฏิบัติตัวที่ ถูกต้อง

3. ควรมีการศึกษาติดตามไปข้างหน้า (Prospective study) เพื่อให้ทราบผลกระทบทางด้าน อื่นๆ ที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพ

4. ในการศึกษาครั้งต่อไป หรือการจัดกิจกรรม การส่งเสริมพฤติกรรม การป้องกันฝุ่นของคณงานโรงสี ข้าว ควรทำการศึกษาตัวแปรการได้รับการสนับสนุน ทางสังคมจากบุคคลอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น สมาชิกใน ครอบครัว เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2553).

โครงการศึกษา แนวทางการประเมินผล กระทั่งต่อสุขภาพ (HIA) ในพระราชบัญญัติ การสาธารณสุข พ.ศ. 2535: *กรณีศึกษา การประกอบกิจการโรงสีข้าว*. เข้าถึง 9 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://www.anamai.moph.go.th/download/HIA/HIA10092553/02.pdf>

กัลยา หาญพิชาญชัย. (2548). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเสื่อมสมรรถภาพปอดของคณงานใน โรงสีข้าว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกสุขภาพศาสตร ุตุสาหกรรม และความปลอดภัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

จารุณี บุญนิพันธ์. (2539). *พฤติกรรม การเปิดรับ ข่าวสารกับความตระหนัก ทักษะคิดและการ มีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงาน โรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ศิลป- ศาสตรมหาบัณฑิต (คณะนิเทศศาสตร), บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชูศรี มโนการ และอารีย์วรรณ อ่วมตานี. (2550). การศึกษาองค์ประกอบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ. *วารสารสภาการพยาบาล*, 22, 57 – 71.
- บุญชู ชาวเชียงขวางและคณะ. (2543). สำนักความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. โครงการบทวิทยากร ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของคนงานก่อสร้างในจังหวัดสุพรรณบุรี. (ออนไลน์) จาก Available:[http://www.oshthai.org/index.php?option=com_linkcontent &Itemid=69§ionid=34&pid=68.429&task=detail&detail_id=851&lang=th](http://www.oshthai.org/index.php?option=com_linkcontent&Itemid=69§ionid=34&pid=68.429&task=detail&detail_id=851&lang=th)
- ปริมประภา ก้อนแก้ว และคณะ. (2554). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของข้าราชการที่มีภาวะไขมันในเลือดผิดปกติ. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ*, 5(3), 17 - 28
- มนีวรรณ ศรีสวัสดิ์. (2547). พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานของช่างพิมพ์โรงพิมพ์สิ่งพิมพ์ประเภทกระดาษ พื้นที่เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สุขศึกษา), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รุ่งเรือง กาลศิริศิลป์. (2550). *เครื่องจักรกลการเกษตร 2*. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรบุรี. เข้าถึง 6 กุมภาพันธ์ 2555. จาก <http://203.158.184.2/elearning/AgriculturalMachine2/content.htm>.
- วิราภรณ์ ทองยัง. (2552). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคและการบาดเจ็บจากการทำงานของพนักงานเก็บขยะ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกการพยาบาลสาธารณสุข, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิวาพร ทองสุข และคณะ. (2555). พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของนักศึกษาพยาบาลรามาริปี. *Rama Nursing Journal*, 2(18), 178 - 189
- สมาคมวิถีสู่ทางเลือกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2553). *แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน ปี 2553*. เข้าถึง 15 กุมภาพันธ์ 2555. จาก www.sadathailand.org/index.php?option=com
- แสงสุรีย์ ลำอานกุล. (2539). *จิตวิทยาสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Cohen J. (1998). *Statistical power analysis for the behavioral science*. (3rd ed). United States of America.
- Green, L. W., & Kreuter, M.W. (1999). *Health promotion planning an education and ecological Approach*. (3rd ed). California: Mayfield.
- Green, L. W., & Kreuter, M.W. (2005). *Health promotion planning an education and ecological Approach*. (4th ed). California: Mayfield.

- Jones, A. P. & James, L. R. (1979), Psychological climate: dimensions and relationships of individual and aggregated work environment perceptions, *Organizational Behaviour and Human Performance*, 23, 201-250.
- Kiattisak, B., & Thanatchai, K. (2011). Effect of Dust Particles in Local Rice Mills on Human Respiratory System. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 56, 260 – 265
- Lim HH, Domala Z, Joginder S, Lee SH, Lim CS, Abu Bakar CM. (1984). Rice millers' syndrome: a preliminary report. *British Journal of Industrial Medicine*, 41(4), 445-9
- Newman, A. J. (2000). "Occupational asthma". In P. J. Baxter., P. H. Adams., A. Tar – Ching, A. Cockcroft., & J. M. Harrington (Eds.), *Hunter's diseases of occupations*. (9th ed.), New York: Oxford University
- Rosenstock, I. (1974). Historical Origins of the Health Belief Model. *Health Education Monographs*, 2(4).
- Sullivan, B. J., Krieger, R. G., Runge, F. C. & Gonzales, M. (2001). "Agricultural hazards". In B. J. Sullivan, & R. G. Krieger (Eds), *clinical environmental health and toxic exposure* (2nd ed). Philadelphia: Mosby
- Witschi, R. H., & Last, A.J. (1996). "Toxic response of the respiratory system". In C.D. Klaassen, M.O. Amdur & J. Doull (Eds), *Casertt and Doull's toxicology: The basic science of poisons*. (5th ed.), New York: McGraw – Hill.